

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 26.

V LJUBLJANI, 27. JUNIJA 1936.

KNJIGA 19

Primož Trubar
1. 5. 8. 6

PRIMOŽU TRUBARJU

ZA TRISTOPETDESETLETNICO SMRTI (28. JUNIJA 1586 — 1936)

STANKO BUNC

Iz narodne smrtne stoletne noči
na delo si prvi buditelj. (Aškerc)

Vtisočletni narodni sužnosti, ko se naši pradedje niso mogli na zunaj braniti in ne na znotraj po svojih potrebah razvijati v samostojen in svoboden narod, smo Slovenci trikrat pokazali svojo narodno energijo in harmonijo narodne duše v vsej veličini. Naša zgodovina beleži troje velikih dejanj slovenskega duha in telesa: prvič v uporu slovenskega pogankega ljudstva proti nasilnemu pokristjanjevanju, v odporu naroda zoper svoje sebične in kratkovidne kneze in zoper tujce. To dejanje pomeni globoko upravičeno narodno obrambo, ki naj zaščiti politično svobodo in ohrani kontinuiteto duševne kulture. Drugič v kmečkih puntih, v bojih za staro pravdo, za odpravo duševnega in telesnega suženjstva tuje posvetne gosposke in cerkve, in tretjič v naporih za politično in kulturno osamosvojitve izpod jarma tisočletnega tlačitelja, v prizadevanjih, ki so dosegla svoj višek pred dvajsetimi leti v majski deklaraciji.

V XVI. veliki je po stoletjih krivice in revščine, ki je razdražila na zunaj tako krotkega, pobožnega, a v srcu hlapčevsko ponižnega slovenskega kmeta, naš ratar sklenil, da si sam izboljša življenje. Toda ni mu uspelo. Za kmetškega kralja si je zmage pijano plemstvo izmislilo objestno kazen. In to je storilo tisto plemstvo, ki je istočasno tako požrtvovalno dajalo denar za tiskanje slovenskih knjig, ki so bile namenjene tudi upornemu kmetu. Ironija dobe: graščak in duhovnik podpirata in širita slovensko knjigo, ki jo z verno čita naš kmet, a ta kmet napada grad in župnišče! Zdi se, da kmet ni ljubil nove vere, vere svojih tlačiteljev, in tudi knjig ni bral zaradi protestantizma, ampak zato, ker so mu bile umljive po jeziku, iz ljubezni do samega sebe in nekaj najbrž tudi iz radovednosti. Protestantizem ni nikoli prišel v dušo našega človeka, nikdar ni imel prave življenjske sile, sicer bi ga ne mogel tako

hitro izruvatj en sam — Tomaž Hren. Protestantizem je prišel od zunaj, bil malo laskav naši duši, uvajal se je od zgoraj in od ljudi, ki so bili pri kmetu zasovraženi, bil je v mnogočem delo Primoža Trubarja, zato se je razvijal, ko je njegov začetnik rasel, in pojemal, ko se je njegov glasitelj staral, ter obenem z njim ponehal. Protestantizem je za nas le zgodovinski spomin, ki ga spremljamo s simpatijami, ker je prvi dal svoboden polet slovenski besedi, a sedanjostjo pa nima dosti opravka.

Ob vходу v tivolsko sprehajališče v Ljubljani se od 1. maja 1910 blesti v zeleni okolici bel marmornat kip, delo kiparja Fr. Bernekarja. Pred nami stoji mož, poln energije. Obraz misleca označujejo izrazite poteze: visoko, nagubano čelo, močne obrvi, pod njimi odločne oči, debele lične kosti in častitljiva brada. S stegnjenimi rokami se upira v odprto knjigo, glavo pa drži nalahko sklonjeno. Taka je postava — govornika pred množico. Za vedno se ti vtisne v spomin osebnost, celoten izraz spomenika pa je vendar le mehak in mil in zdi se ti, da plavata nad pisanim zelenilom in belim marmorjem poveljani mir in slava. Ta najlepši spomenik v Ljubljani predstavlja ustanovitelja slovenskega književnega jezika — Primoža Trubarja.

Najboljši viri za oznako te značilne osebnosti iz pretokosti našega narodnega življenja so slavljenčeva dela sama. Trubar je od vseh protestantskih pisateljev najzgovornejši in na številnih mestih razpravlja o sebi, o svojem očetu, o svojih nazorih in hotenjih, težavah in nadlogah, o veselih in žalostnih doživljanjih, o boleznih in dolgovih, o letini in turških napadih itd. Mnogi odlomki nam tudi nudijo s Trubarjevega stališča opazovano kulturno sliko tistega razdobja v življenju našega naroda, v katerem je najznačilnejša postava on sam. Mišljenje dobe se najnazorneje kaže v njegovih polemikah s katoličani, ki jih stavi v isto vrsto z malikovalci in Turki. V polemikah je zelo bojevit, udaren in brezobziren, v seganju po na-

TRUBARJEVA ROJSTNA HISA
v sedanjem stanju
(Foto DUBAN RIBNIKAR)

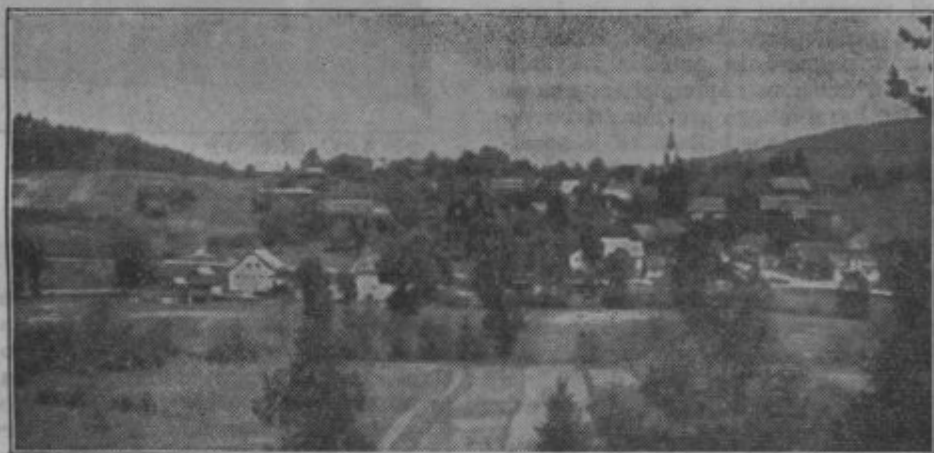
zornih in krepkih izrazih malo izbirčen, neizprosen sodnik vseh napak, tudi ti stih, ki so se pojavile v lastni hiši. Ostrina njegove besede se je stopnjevala z odporom katoličanov in udarci, ki so mu jih zasekavali nasprotniki.

Pregnanstvo je Trubarja spravilo v položaj, da ni več mogel širiti novega spoznanja neposredno z živo besedo,

s prvima sadovoma svojega velikega truda. Z Abecedarjem je imel namen, da nauči rojake čitanja in pisanja, s Katekizmom pa, da jih seznani z glavnimi resnicami prave evangelijske vere.

Ganljiva je velika Trubarjeva ljubezen do lastnega naroda. Vedno znova in znova omenja naš ubogi, preprosti in dobrosrčni slovenski narod, ki živi v nevednosti in ga tlačijo razne nadloge ter mučijo zlasti Turki. Nagovarja jih z besedami: Preljubi moji Slovenci. V zvezi z njimi pa često govori tudi o Hrvatih. Ponovno poudarja važno dejstvo, da so tudi v slovenskem jeziku začeli tiskati knjige. Nadošlo se razpisuje, ko razmišlja začetne težave in vodila, po katerih se je ravnal, ko je začel polagati temelje slovenskemu književnemu jeziku. V visoki starosti pa je ob pogledu na težki vnanji in notranji položaj protestantstva na Slovenskem živel v skrbeh.

Vse Trubarjevo delo je nastalo le zaradi verske ideje, ki naj se ponese in razširi med široke

Pogled na RAŠICO (z južne strani)

(Foto DUBAN RIBNIKAR)

»Tvoj kraj s trozvezdjem se je, glej, proslavil;
T — L in S žareli bodo s svoda,
dokler ne sklene naša se usoda.«

A. Debeljak

ampak se je moral poslužiti pisane besede. Tedaj je pomnožil svojo delavnost in postaljenaš prvi književnik. Bogata energija žilavega Raščičarja je gnana od ljubezni do rojakov in od vneme za novo vero premagala vse ovire in po dveh letih priprave je stopil leta 1551. med rojake

ljudske plasti. V spoznanju, da je narodni jezik najimennitnejše propagandno sredstvo, je uvidevni Trubar samo sledil učitelju Martinu Lutru. Zato ne gre pripisovati Trubarju kakih narodnih momentov v našem smislu. Dasi porušarja svoje slovensko stališče, dasi je ponosen na številne in razprostranjene

slovanske rodove in dasi piše slovenske knjige in organizira slovensko protestantsko cerkev, vendar ne dela tega v prvi vrsti iz ljubezni do slovenskega naroda in jezika. Zato tudi slovensko novoversko gibanje ni nikoli zavzelo nobenega odločnega opozicionalnega narodnega stališča do drugih narodnosti. Razmerje naših pisateljev do tujerodnega plemstva v deželi in odnosi našega slovstva do nemških podpornikov in tiskarn so podobno nasprotje povsem izključevali. Tu je tudi vzrok, da niso mogli preveč simpatizirati s socialnim položajem kmetov. O kmečkih uporih nikjer ne govorijo.

Trubar je bil navdušen in energičen propagator novih idej. Dičil ga je izreden pogum, s katerim je uveljavljal svoja dela, nazore in stremljenja. Hodil je po ravni poti in se možgano brani, ko so mu očitili, da ne uči čistega evangelijskega sporočila ali pa mu podtikali druge izrodke svoje zavisti. Bori se je za svobodo besede in vesti in dosegel, da so tedaj pri nas prvič mogli razpravljati o vprašanih človekovega posmrtnega življenja. Kljub izrednemu pogumu in neuklonljivi volji pa ni bil drzen in nepremišljen, ampak je vedno kazal mnogo previdnosti, opreznosti in preudarnosti. Zato se je spretno izogibal napadom katoliške duhovščine, se brez zlih posledic srečno izmotal iz trenj v lastnih vrstah, uspešno premostil narodnostne odnose med Slovenci in Nemci. Posebno rad poudarja zvestobo pravi veri, prosi popravkov, če se je kaj zmotil, in pojasnil, če kdo ni česa dobro razumel.

Njegov značaj ima še druge značilne poteze. Bil je odkritosrčen, pošten in neoporečen v vsem življenju in v vsaki stvari, tudi v denarnih zadevah. Zaradi tega so se najbrž razbile vezi s P. P. Vergerijem, ki je bil drugačne narave. Trubar ne očituje nikake pohlepnosti, tudi ne smisla za sijaj, ampak je ponižen in radodaren za uboge in begunce. Kot strogo moralnemu človeku ni ugajala protinarnava zahteva rimskega celibata, ki je silila duhovščino, da je grešila in dajala ljudem očitno pohujšanje. Dobro je poznal ljudi in njih značaje, ter znal oceniti človekove sposobnosti, kar se posebno kaže pri izbiri sodelavcev. Bil je vnet pastir in zvest služabnik. Njegovo versko prepričanje je bilo tako

čisto in močno, da je vse žrtvoval, zapustil domačo deželo in se potikal po tujem kot izgnanec celih 38 let.

V Trubarjevi naravi je prevladovalo čustvo nad razumom. Ta čustvena komponenta se posebno

»POLZEVINA« (X), ena najstarejših ljubljanskih hiš, kjer je stanoval l. 1562. Primož Trubar. (Glej Staroslav-IV. Vrhovnik: Gostilne v stari Ljubljani str. 19)

jasno kaže v njegovih govorniških zmornostih. Za dobrega govornika je imel vse pogoje: poznal je temeljito svojo stvar, imel globoko lastno prepričanje in bil vedno pripravljen. Znal je nazor, no podajati, dobro zagovarjati in druge za stvar navduševati. Človek, kakor je bil Trubar, ki je imel jasne misli, zdravo sodbo, odlično spomin, hitro orientacijo, živahno in ustvarjajočo fantazijo ter fino poznavanje človeških čustev, tak človek je rojen govornik. In Trubar je naš največji govornik.

Tudi Trubarjev način izražanja, jezikovni slog, ni zgrajen na razumski logični osnovi, ampak na čustveni podlagi, zato je Trubarjev stavek izredno dolg, poln pleonazmov, afektnih anakolutov, odstranitvev, nasprotij itd. Ob samostalnikih silno rad kopiči prilastke in povedek je podan z dvema ali celo več istoznačnimi glagoli. K tuji pri-

stavlja sinonimno domačo besedo. Trubarjev izraz je povsem ljudski, tako v besedišču kot v pomenski funkciji posamezne besede. To izvira predvsem iz tega, ker je Trubar izšel neposredno iz ljudstva in napisal zanj.

Iz močne čustvene komponente Trubarjeve osebnosti izvira tudi dobro razvit estetski čut, ki se je predvsem uveljavil pri določevanju črkopisa. Trubar sam poudarja, da je določevalo v prvi vrsti oko, torej estetski vidik, in v drugi vrsti šele koristnost.

Opustil je oglato gotico in sprejel umerjeno antikvo, ker se naša slovenska beseda z latinskimi črkami lepše piše in laže bere. Mnogo razmišljanja je zahtevalo vprašanje, kako bi pisanje šumevcov čim najbolj poenostavil, da bi bilo čedno in razumljivo, da bi preveč črk ne jemal za označitev enega glasu, kajti to se grdo vidi.

Končno je bil Trubar tudi sfinopraktičen in realen človek. Njegovo znanje jezikov ni bilo obsežno in jezikoslovec nikoli ni bil,

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © PONATIS NI DOVOLJEN

VSİ ZA ENEGA, EDEN ZA VSE!

Ko so prišli tovariši, je trgovec z nogavicami odšel, zadeva pa se je obravnavala dalje.

»Gre za kraljico,« je rekel d'Artagnan. »Ona je popolnoma izročena kraljevi samovoljnosti, kardinal jo preganja in kakor vidimo, njeni zaupniki so brutalno odstranjeni iz njene bližine.«

»Ali ni trgovec z nogavicami povedal, da nameravajo izvabiti sem s pretvezo buckinghamskega vojvodo, česar se kraljica boji?« je vprašal Athos,

»Da, in videli boste, da je Buckingham tu — in le zato so ugrabili gospo Bonacieuxovo.«

Sklenili so, da mora vsak izmed njih na lastno pest izslediti gospo Bonacieuxovo, ki predstavlja ključ cele spletkarske igre.

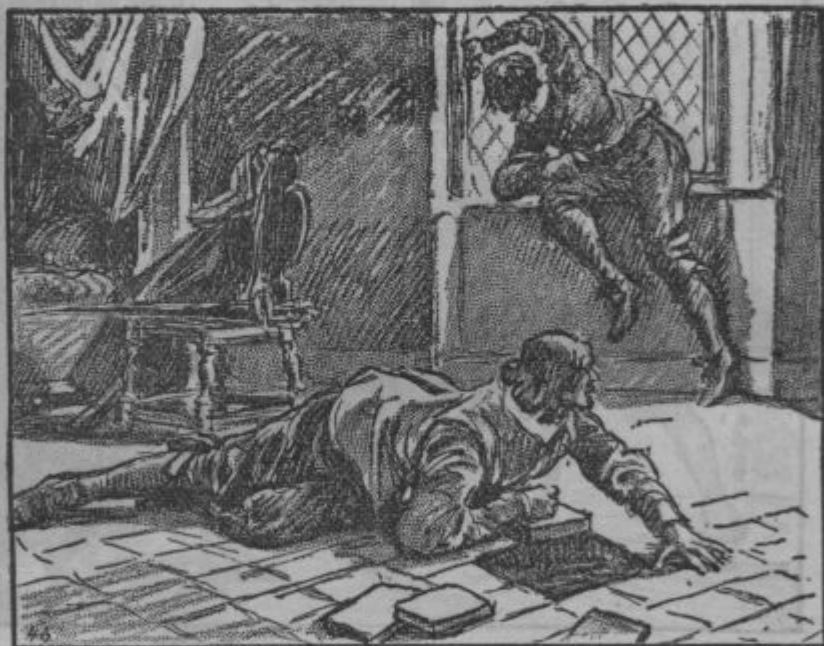
»To pomeni javno borbo s kardinalom,« je rekel d'Artagnan, »toda nič za to, mi smo edinil!«

In vsi štirje so slovesno dvignili roke ter prisegli: »Vsi za enega, eden za vse!«

tudi bogoslovno znanje ni presegalo Lutrovih knjig, vendar je s pridobljeno izobrazbo prekašal svoje tovariše in z njo ustvarjal trajna dela. Izvirnega je napisal zelo malo in njegove številne knjige — okrog 30 jih je — so ene več druge pa manj samostojne kompilacije. Iz te poteze njegovega značaja izvira stremljenje, da hoče biti vsem razumljiv in zastopen, zaradi tega je sprejel v knjige narečje rodne vasi v vsej naravni moči in brez olepšavanj ter se upri snovanju nerealnega knjižnega je-

zika po Vergerjevih nazorih. Na ta rovaš gre tudi sprejem gotice v prvi dve knjigi, ker je bila gotica od vseh črkopisav tedaj pri nas še najbolj v rabi in ker ni imela tiskarna v Tübingenu drugih na razpolago.

Njegovi tovariši so se od njega v marsičem ločili: Krelj je prekašal Trubarja po filološki in filozofski izobrazbi. Bil je bolj vase zaprt značaj, prodiran mislec, drzen polemik in umerjen sistematik. Zato je njegov jezik bolj vseslovenski, izraz čistejši in jedrnatej.

NA STRAŽI

Kmalu potem so trgovca z nogavicami med velikim truščem prijeli. V njegovem stanovanju, ki je bilo baš pod d'Artagnanovim, so stražili kardinalovi ljudje, ki so prijeli vsakega, kdor se je pokazal v stanovanju. Ker pa je imel d'Artagnan poseben vhod so mogli obiskovalci nemoteno k njemu. On sam ni niti za trenutek zapustil sobe, ki jo je bil uredil kot izvrst-

no stražišče. Skozi okno je mogel videti vsakega, ki se je bližal hiši. In ker je odstranil nekaj desk, je mogel slišati vse, kar se je govorilo pod njim. Njegovi tovariši so bili med tem pridno na delu, toda brezuspešno.

ši, črkopis doslednejši in pravopis ustaljenejši. Dalmatin je bil bolj podoben Krelju kot Trubarju, le da se v boj z nasprotniki ne spušča, ampak je ves pogreznjen v svoje veliko delo, v prevajanje sv. pisma. Bohorič pa je zelo načitan in široko verziran humanist ter goreč ljubitelj slovanstva. Našli pa so se tudi malenkostni ljudje, ki so tožili Trubarja trmoglavosti, očes, da hoče vse urediti po svoji uporni glavi. To je izviralo iz neumevanja njegovega idealizma v delu. Ker je čutil, da

nosi vso moralno odgovornost za novo vero on sam, zato je strogo in dosledno zahteval, da se delo vrši vestno in pošteno. Kot idealni delavec ni mogel trpeti v svojem krogu nesposobnih ljudi, ki so imeli sebične namene.

Primož Trubar zasluži, da se ga ob 350 letnici smrti spominjamo njegovi kulturni dediči. Naj ima njegovo delo še toliko pomanjkljivosti, ki jih bo drobnogledlec morda z veseljem iskal, naj je propadlo njegovo versko prizadevanje, trajne pa ostanejo Trubarjeve

OSVOBODITEV GOSPE BONACIEUXOVE

Nekega večera, ko je ležal naš junak baš na trebuhu in prislužkoval, je slišal ženske klice in razumel pritajene besede:

»Saj vam vendar pravim, da sem tu v svoji lastni hiši! Jaz sem gospa Bonacieuxova!«

»Izvrstno! Samo na vas smo čakali!« se je glasil sinov odgovor. D'Artagnan je zdajci skočil na noge, ukazal Plan-

chetu, naj privede njegove tri tovariše, se pognal navzdol po stopnicah ter že v naslednjem trenutku udaril s postjo na duri Bonacieuxove družine. Vrata so se odprla in z golim mečem je skočil v sobo. Prestrašeni sosedje so slišali strašno cenetanje in kričanje. Pohištvo je padalo in se razbilo, nakar je zletelo četvero črnih postav skozi vrata. Bile so videti kakor štiri prave vrane.

zasluge, da je dvignil govorico našega kmeta na stopnjo tiskanega književnega in obrednega jezika, da je začetnik slovenske književnosti in ustvaritelj trdne osnove za nadaljnji uspešni razvoj, da je budil narodno zavest in čut slovanske skupnosti ter dal prvi polet svobodne misli na naši zemlji. Če ne bi prišla k Slovencem reformacija, katere voditelj je Trubar, bi Slovenci ostali tedaj na oni mrtvi stopnji kulturnega življenja, kot so bili n. pr. od Slovanov Polabani, ki so zato kmalu izumrli.

ker jih ni prebudilo reformacijsko gl. banje. Enako usodo bi delili najbrž tudi Slovenci, a nastopil je Trubar, naš trobar in glasnik, buditelj iz stoletnega duševnega mrtvila v plodno življenje in kulturno tekmovanje. Zato mu znova kličemo: Slava!

OSVOBOJENKA NA VARNEM

D'Artagnan jih je bil z lahkoto premagal in ko se mu je gospa Bonacieuxova s čarobnim nasmehom hotela zahvaliti, se ze odklonilno priklonil.

»Kaj so hoteli ti ljudje od mene? In kje je moj mož?«

»Milostiva gospa!« je rekel d'Artagnan, »bili so kardinalovi vohuni. Vašeg amoža so pred par dnevi zaprli v bastijo, še prej pa sem zvedel vse, kar

je v zvezi z vašo ugrabitvijo.«

In mlada gospa je pripovedovala, kako je ušla svojim čuvajem, d'Artagnan pa, ki je slutil, da se bodo kardinalovi ljudje vrnili v večjem številu, je pohitel in spremljal gospo do stanovanja svojega prijatelja Athosa. Čeprav Athos še ni bil doma, vendar je bila tu začasno na varnem.

G O S P U D I N A Š J E Z I K

PRIMOSHU TRUBARIU V ZHAST INU SLAUO

(Skusi eniga nesnaniga brumniga Dolenza)

— 1.

Na super Tebi sili so maliki,
Saj staro vero le sposhtujesh sueistu.
Obtu uoiskuiesh vedan se gorzhestu,
Zhelih sourashniki so resu veliki.

2

Ti zhutish, du so pravi vuzheniki,
Kyr tepe je nadluga gostu-zhestu,
Za Buga ahasvere s meista v' meistu:
Is taciga lesa rasto evetniki.

3

Enaku vreiden mosh si ti mey njimi.
Et tanta laus Tubicinis est
Primi,
De glas ta sega zhes meye Slouenstva.

4

Sa tu pa suseb nasho hualo vsprimi,
De — suetli Duh, Syn vistriga Dolenstva-
Postal si Ozha nashiga pismenstva

★

Te kitice najdene v orjavelem delu »Kephale tu Pyknu«, si žele nekoliko tolmacha, saj pri nas se vsakdo ne bavi z bohoričico in z »Gospod Truberiovo Kranštino«, kakor bi dejal Sebastijan Krelj. Najprej omenim, da sem iz tiskarskih razlogov nadomestil sleherni s, podoben skofovi palici z navadnim znakom. Kdaj treba s in sh čitati trdo, kdaj pa mehko, ti razodene znanje našega jezika »Obeno zhlovesko delo ne skusi celo«, tako tudi protestantski pravopis ni še na višku. Nedoledno se rabijo c in z, i in j oziroma y, v in u. Glas u večkrat stoji za določni o.

Besedna razlaga. 1.) na soper ali na zoper — protivni. Zali = zli, hudobni. nomen »lepe« se je razvil iz vražarske navade, da se otročiču ali pujsku reče psotka namesto pohvale, drugače bi ga uroki. Podoben praznoverski nagib je nemara vodil razvoj pridevnika »grda«, ki pri nekaterih Slovanih pomeni: ponosen, junaški. Obto = zato. Vedan — vedno. Gorčesto = strogo, ostro. Celih = čeprav. 2.) Du = ludo. Kır... je = ki jih. Ahasvere = ahasverijo, se potikajo. 3.) Latinska vretica, ki kaže na nekdanjo citatomanijo, se prevede: in tolika je slava Primoža Trubarja. Na prostorčku, kjer stoji Tubicinis, je papir precej pokvarjen, zato ima morda izvira Cornicinis; sicer pa oboje znači trobec, trobarja, trobilca. 4.) Soseb = posebno. — Kokopis razluščil in razložil

Anton Debeljak.

TEPIGOVI MOZJE

Pleteršnik navaja ta izraz v pomenu preprostih mož iz nižjega ljudstva. Edini vir mu je Trubar. Koren je vsekakor koroško nemško Tappe, po katerem imamo: tapa, tapica; dalje tep v mariborski okolici, tepec, tepih, poteftan (bedäppt) itd. Med raznimi izvedenkami navaja Schmellerjev Bay. Wtb II 119 tudi pridevnik täppig, t.j. okoren, neroden, štor-klijast. Lanska izdaja leksikona Sprach-Brockhaus (651) izreka domnevo, da utegne biti to romanska izposojenka. Ločiti pa je od teh zgledov pristno domaći tep, potep, tepa = pohajkovanje, tepec (postopač), tepelj (panjač).

A.D.

Podrástiti (po + drástiti = drážiti = naščuvati, izpodbuditi; v Prekmurju = storiti koga drznega, »osokoliti«; refl. p. se = predrzniti se. Pravičen je vedno — le premalo je znan, bolj lokalni (na vzhodu: v Beli Krajini, na vzh. Dol., v Prekmurju).

I. K.

PRAKTIČNE NOVOTE

Praktično kopanje otrok

Med stvarmi, ki nujno spadajo k negi otrok, je omeniti malo kopalno kad, kajti izpraznjevanje velikih si ne more privoščiti vsaka mlada mati. Takšna mala kad, ki se da vlagati v večjo, je tudi ta, ki jo vidimo tu nasli-

kano. Meri 61 cm v dolžino, 52 cm v širino, 29 cm v globino. Obesi se v veliko kopalno kad in ima odtok za vodo v veliko kad. Štirje kavli, ki so zaščiteni z gumo, segajo preko roba velike kadi in je ne morejo poškodovati. Po velikosti zadostuje ta kad prav tako za dojenčka kakor tudi za sedečega otroka. Poleg drugih prednosti ima še to, da visi dovolj visoko, tako da nam prihrani utrujajoče sklanjanje pri umivanju otrok. Vanjo gre le 25 l vode torej je v tem pogledu tudi ekonomična. Razen tega se da uporabljati za pranje otroškega perila.

NAROČNIKOM IN ČITATELJEM

Nadaljevanji »Progresivna paraliza in njeno zdravljenje« ter »Na Peristere bosta objavljena v prihodnjem zvezku.

IZ LITERARNEGA SVETA

DR. FRANK BROCHER

1866 — 1936

Ko je bil l. 1867 prirodoslovec J. H. Fabre odlikovan s križem Častne legije, je njegov poznejši švicarski tekmeec Brocher še vokal v zibki. Bolehni dečko ni čutil nobenega zadoščenja ob naukih, ki jih je prejemal. Klasične študije obsoja brez ovinkov: »Vse, — ali skoraj vse — česar sem se naučil v gimnaziji, sem pozneje

DR. FRANK BROCHER

hitro pozabil. Danes ne znam več prebrati grško besedo; niti pismenk tega jezika ne poznam. Prav tako sem nesposoben prevesti kak latinski stavek. To ga ne ovira, da ne bi pisal v čisti, jasni, izbrani francoščini. Nič manj ni oster za učni načrt: »Dokler bodo dopuščali — in učili! — da mora izobraženec poznati zgodovino Aleksandrovih zavojevanj in zločinskih oseb, ki nam jih Racine prikazuje v posameznih dramah, a da pri tem ne ve za imena in spise glavnih učenjakov in mu je neznano, kako so njih odkritja vplivala na razvoj omike; dokler se bo dopuščalo, da nima nobenega pojma o izvoru ali proizvajanju najnavadnejših predmetov iz vsakdanjega življenja (papir ali kruh), se ne smemo čuditi, če ljudstvo prezira tako zvane izobražene kroge in če je brezbržno za raziskave učenjakov.«

Večino svojih 70 let je Brocher preležal bolan v postelji. Najljubši trenutki so mu bili, kadar je mogel v goro ali v ravan iskati drobnih ptičkov, ki jih je oprezno nosil domov in pozneje nagačil v kar se da naravnem položaju.

★

L. 1908 je pri Payotu izdal knjigo s psevdonimom Dr. Pierre »L'inutil labeur«, kjer je razložil, zakaj je dal slovo zdravniškemu poklicu. Poslej se je popolnoma prepustil prirodoslovju. Žužki in rastline so ga posebno mikali. Objavil je 4 knjige, v katerih razodeva zanimanje za vse pojave življenja. Glede razvoja in preobrazb

je povedal marsikako pametno misel. Od omenjenih 4 snopičev je prvi izšel 1913 pri Payotu pod naslovom »L'aquarium de chambre«. Naj omenim domisljico o dihanju nekega kožokrilca, ki prebije ves svoj čas na dnu vode. Dotlej so mislili, da ta žuželka prinaša pod krili zalogo zračnih mehurcev, ki jih potrebuje. Pa ni tako. Dr. Brocher je pokazal, da ta žuželka odjeda na vodnih rastlinah kislikove mehurce, ki jih te proizvajajo.

Ostali trije zneski so izšli v zbirki »Naturalistes belges« pod naslovom: »Observations et réflexions d'un naturaliste dans sa campagne«. Ljudje tako radi prebirajo te nevenljivi zaklad domisljic kakor Fabrove Žužkoslovne spominec. Opozarjamo samo na poglavja v tistih čudnih sluzavkah (myxomycètes), ki so hkrati živali in rastline, in o pogojih, pod katerimi se tvorijo vedno nove vrste.

Poleg tega je dal pokojnik celo vrsto člankov v razne obzornike. Povsod se kaže nedosegljiv opazovalec narave, filozof, mislec in pesnik.

Fo M. Morhardt — A. D.

NOVE KNJIGE IN REVIEJE

Uredništvo je prejelo:

ZDRAVNIŠKI VESTNIK leto VIII, št. 5. Na uvodnem mestu priobčuje predavanje s prvega sestanka slovenskih zdravniških strokovnih društev načelnika kirurškega oddelka mariborske bolnice dr. Mirka Černiča; 15 let golše v Mariboru (s slikami). Članek ni zanimiv samo glede števila operiranih golš, ampak tudi za golšarje posebno pa za golšarice, ki iščejo kirurške pomoči. Načelnik ortop. oddelka ljubljanske bolnice razpravlja o Mehanizmu poškodb meniskov in operativnih indikacijah. Razprava, ki je tudi predavanje z omenjenega sestanka, se bo nadaljevala. Prav tako se začneja v tem zvezku v nekem oziru aktualna razprava ginekologa dr. Šavnika o Ogino-Knausovi teoriji. Interesanten primer iz prosecture mariborske bolnice obravnava dr. Fr. Hribar v članku Gliste v trebušni votlini. Röntgenolog dr. J. Hebajn se spominja ob priliki štiridesetletnice odkritja röntgenskih žarkov odkritelja W. K. Röntgena (s slikami). Dr. Alojz Zalokar poroča o Pomanjkanju postelj in socialni službi v naših bolnicah, dr. L. Travner o Zdravstvu v Albaniji, reški zdravnik dr. Artur Schweitzer pa v hrvaščini o etiologiji in lečenju moreke, zračne in železniške bolezni ter o bljuvanju v nosečnosti. Slede za zdravnike važne rubrike: Iz zdravniških društev. Iz medicinskih časopisov, Nove knjige in Drobne vesti. »Zdravniški vestnik« je strokovno glasilo zdravništva v Sloveniji, s pridom pa ga bodo prebirali tudi intelektualni laiki. Izhaja v uredništvu predstojnika in primarija sanatorija na Golniku dr. Rudolfa Neubauerja ter stane celoletno za medicince din 50, za nezdravnike pa din 90.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Sedaj je čas za utrjevanje!

Kdor hoče doseči smotno utrjeno telo, mora začeti s tem pomladi, ki je za začetek najpripravnější čas. Vsi načini, ki naj napravijo telo odporno zoper bolezni, pa morajo biti dobro premišljeni. Posebno otrokom in slabotnejšim osebam more vsako nasilje v tem pogledu prinesiti le trajno škodo.

Utrjevanje moramo začeti z voljo in ljubeznijo, in položno. Mnogim prehladnim boleznim se pozneje izognemo na ta način, da privadimo telo na nenadne temperaturne in vremenske spremembe, ne da bi reagiralo na vsak prepišek z nahodom, hripavostjo ali vnetjem v vratu. Tu nam pomaga posebno mrzlo umivanje vsako jutro in zvečer. Pred umivanjem pa mora biti telo dobro ogreto. Čim vstanemo in nam je posteljna toplota še v udihi, pohitimo pomalo ogrevajoče telovadbe k mrzlemu vodo-vodu. Frotirko tu na pol ozmemo, potem si ž njo hitro odrgnemo desno nogo od konca stopala do toka in si jo prav tako hitro in krepko osušimo, da bi izpuhtevanje telesa ne odvzelo preveč toplote. Sledi na isti način leva noga, potem trebuh, prsi in hrbet. Da si odrgnemo hrbet, primemo brisačo za oba konca in jo vlečemo preko hrbta hitro sem in tja. Na koncu sledijo še roke, vrat in obraz. Vse umivanje naj traja le nekoliko minut, na noben način ne smemo imeti pri tem občutka, da nas zebe. Ko smo se hitro oblekli, mora biti vse telo prepojeno z občutkom ugodne toplote.

Ko smo se tako privadili mrzle vode, preidemo na to, da si vse telo na mah umijemo ali pa da se postavimo pod mrzlo prho. Nikoli pa ne pozabimo, da mora biti telo pred mrzlim obravnavanjem toplo, da ga le za kratko izpostavimo mrzli vodi in da postane nato takoj spet toplo. To umivanje nas ne utrdi samo, temveč pospešuje tudi v obilni meri dihalno in izločevalno delovanje kože.

Kdor se je tako utrdil, bo sam čutil potrebo, da se odreče mehkušnosti pernatih blazin in tople obleke, ponoči bo spal pri odprtem oknu in zakrit samo z dvema volnenima odejama, podnevi bo nosil samo lahko obleko, ki daje svežemu zraku dovolj dostopa do telesa. Izleti, igre z žogo, telovadba na prostem so y najlažji obleki ob hladnem

vremenu popolnoma brez nevarnosti, če se v njej dovolj gibljemo. Kdor se je segrel z gibanjem, naj se ne boji prehlada, temveč naj se hitro obleče in naj skrbi za to, da se bo počasi ohladil.

Ob začetku tople letne dobe nam daje narava sama dovolj možnosti za utrjevanje le nekoliko minut, na noben način ne smemo imeti pri tem občutka, da nas zebe. Ko Voda, zrak in svetloba so zelo ceneni pripomočki za zdravje. Uporabljamo jih v najizdalnejši meri za utrditev telesa! Pri tem bomo najbolje začutili tihe in silne moči narave, ki smo se jim pogosto vse preveč oddaljili! (Opozarjamo na strokovni članek dr. M. Krenžanja o Utrjevanju žila knjiga 16, str. 78 in nad. Op. ur.)

Ribje olje in želodčne otekline

Ribje olje učinkuje zelo ugodno na želodčne otekline. Domnevalo, da ustvarja olje zaščitno plast nad ranjenimi mesti v želodcu. Preden se izvrši operacija na želodcu je zato priporočljivo dati časa zaužiti ribje olje. To olje učinkuje tudi blažilno na bolečine, ki nastajajo zaradi oteklin v želodcu.

Bolečine v križu

Mnogi starajoči se ljudje težijo o bolečinah v križu. Vzrok za te bolečine je v mnogih primerih ta, da so sklepi v kolenih in nogah izgubili svojo prožnost. Vnetja kolenskih sklepov trajajo čisto že leta in jih pacienti niti ne upoštevajo več. In vendar so glavni vzrok mnogih nadlog v križu, kajti s tem, da je pacient trajno čuval oboleli sklep, se je v telesu časoma razvila neka popolnoma drugačna statika. Očlovek, ki se bliža starosti, naj torej skrbno pazi na zdravje svojih sklepov in naj si jih s stalno vajo ohrani prožna.

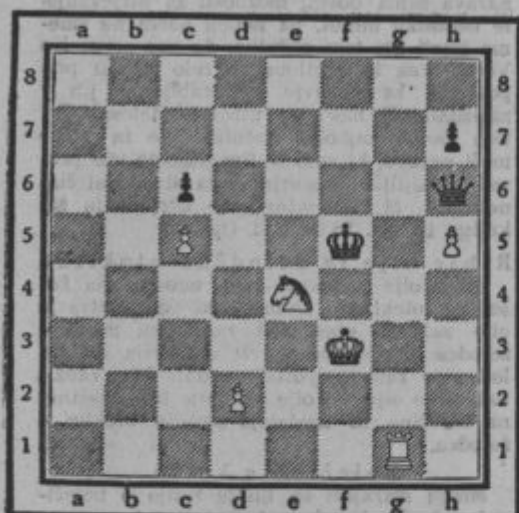

R. Schneider: OTROCI RAJAJO

PROBLEM 164

I. Schwers

Beli vleče in dobi

Rešitev problema 163

1. Kc5-d4 z grožnjo d2-d3!, Lb1-f5 (a);
2. e2-e4!

1... a5-e4; 2. Kd4-c5 (povratni manever!) Glavni moment tega problema je živahno delovanje belega kralja, ki se skuša osvoboditi iz tesnobe črne diagonale.

ZA BISTRE GLAVE

239

Kvartopirci

Šest možakarjev je igralo na karte. Vsak je imel pred seboj določeno vsoto denarja. Po prvi igri je pet igralcev izgubilo polovico zneska, ki so ga imeli prvotno, šesti je dobil. Ko so dolg poravnali, pri čemer ni šel noben denar v žep, temveč je bila prvotna vsota 378 din še vedno na mizi. Se je izkazalo, da je na mizi šest kupov denarja v natančno isti višini kakor pred začetkom igre. Koliko denarja je imel prvotno tisti, ki je dobil, in koliko ga je imel sedaj?

240

Peter ni nič izgubil

Peter in Tone sta igrala s kartami. V prvi igri je Peter položil polovico svoje glavnice in je dobil 80 par nazaj, v tretji igri je položil $\frac{1}{2}$ svoje sedanje glavnice in je dobil spet 80 par nazaj. Sedaj je imel

toľiko denarja kakor ob začetku igre. Kolikšna je bila njegova glavnica?

Rešitev k št. 238

(Najdba)

Služabnik je prejel 18 zlatnikov, trgovec 27 zlatnikov, trgovec, pa 45 zlatnikov. Služabnikova žena je prejela za zapestnico 50 zlatnikov.

SKAVTSKA KRIŽALJKA

Crassus

Vodoravno: 1. okvir, obroč 5. Anton — (sestavil nemško slovenski slovar Moh. družbe 1921), 7. čelika oblika predloga k 8. kavelj, tudi ime slovenski gori, 9. in (lat. in francosko), 11. nihalo, mahalo, perpendikelj, nepokoj, nemirika, 12. nebesno telo, vir svetlobe in življenja, 13. paznik, stražnik, policaj, 14. plamen, zubelj, 14. rimski denar, karta, zvezdnik, 17. nos, predgorje, 18. angleška kratica za lieutenant, 19. konec tedna, oddih, delopust (angleško, fonetako), 21. taka je bila Eva v raj.

Navpik: 1. jajca nesti (romunsko; v grščini pomeni le: jajca), 2. sin moje matere, 3. grebljica, s katero orač odrgne plug, kadar se ga prijemlje mokra prst, 4. reče, pravi, 5. lahka enonadstropna poletna hišica (hindustansko), 6. skovanka iz: letni grad, 7. ptič v J. Ameriki, 10. staroslovenska mreža (ostanki te besede so: tenet, tenetva, tenetvo), 11. medmet za neprijeten občutek, 12. bivajo, 15. viteška igra jahačev, ki se vrši v Sinju poleti, 16. prapor, zastava (shrv.) tudi skavtski, oddelek, 20. vzemi.

Za pravilno rešitev razpisujemo nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 30. t. m. Pravico do žrebanja imajo samo naši naročniki.

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJO ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po raznašalcih dostavljena Din 5,—

